

ISSN 2181-9505
Doi Journal 10.26739/2181-9505

Philosophy and Life

FALSAFA VA HAYOT • ФИЛОСОФИЯ И ЖИЗНЬ

2025 № 3-4 (30-31)

ISSN 2181-9505
Doi Journal 10.26739/2181-9505

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy Universiteti
O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi
Imom Buxoriy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi
O'zbekiston falsafa jamiyati

Национальный Университет Узбекистана имени Мирзо Улугбека
Международный научно-исследовательский центр Имам Бухари
при Кабинете Министров Республики Узбекистан
Философское общество Узбекистана

The National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek
Imam Bukhari International Research Center under the Cabinet of Ministers
of the Republic of Uzbekistan
Philosophical Society of Uzbekistan

**FALSAFA VA HAYOT
XALQARO JURNAL**

**ФИЛОСОФИЯ И ЖИЗНЬ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ**

**PHILOSOPHY AND LIFE
INTERNATIONAL JOURNAL**

2025 № 3-4 (30-31)

Jurnal bir yilda 4 marta nashr qilinadi.
Журнал выходит 4 раза в год.
The journal is published 4 times in a year.

Toshkent

“Falsafa va hayot” xalqaro jurnal
“Философия и жизнь” международный журнал
“Philosophy and Life” International journal

<p>Tahrir kengashi Abdildina, R.J. - Qozog'iston FA akademigi, f.f.d., professor Mamedzade, I.R. - Azarbayjon FA Falsafa va sotsiologiya instituti direktori, f.f.d., professor Skarantino, L.M. - Jahon falsafa jamiyatlari federatsiyasi prezidenti, DSc, professor, (Italiya) Smirnov, A.V. - Rossiya FA akademigi, Rossiya FA “Falsafa” instituti direktori, Rossiya FA prezidenti, f.f.d., professor (Rossiya) Seytaxmedova N.L. - Qozog'iston FA muxbir a'zosi, f.f.d., professor Tsuy Veyxan - Xitoy ijtimoiy fanlar Akademiyasi vitse-prezidenti, DSc, professor, (Xitoy) Chumakov, A.N. - Rossiya FA Falsafa institute professori, f.f.d., (Rossiya)</p> <p>Muassislar: Mirzo Ulugbek nomidagi Uzbekiston Milliy universiteti O'z.RV M huzuridagi Imom Buxoriy xalqaro ilmiy - tadqiqot markazi O'zbekiston falsafa jamiyati Expert lawyers МЧЖ Elc.uz</p> <p style="text-align: center;">Ro'yxatga olinganligi haqidagi 1175 sonli guvohnoma O'zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 20.02.2018 yilda berilgan.</p>	<p>Bosh muharrir: Shermuhamedova, N.A. - f.f.d., professor (O'zbekiston) Bosh muharrir o'rinbosari: Aslanova R. - f.f.d., professor (Azarbayjon) Mas'ul muharrir: Muhamedova Z.M. – f.f.d., prof. (O'zbekiston) Tahrir hay'ati: Allahyarova, T., - f.f.d., professor (Azarbayjon) Andirjanova, G.A., - s.f.d., professor (Qozog'iston) Abasov, A.S. - f.f.d., professor (Azarbayjon) Buzarinejad, Y. - PhD, dotsent, Tehron universiteti Alborz fakulteti dekani; (Eron) B.K. Santosh Kukreja, - DS professor (Hindiston) Bilalov, M.L., - f.f.d., professor (Rossiya) Gabitov, T.X., - f.f.d., professor (Qozog'iston) Kerimov E. - f.f.d., professor (Azarbayjon) Gezalov, A.A., - f.f.n., professor (Rossiya) Olatunji Feliks – PhD, dotsent (Nigeriya) Pardayev S.P. – falsafa doctori PhD, (O'zbekiston) Tulenova G. J - f.f.d., professor (O'zbekiston) Tesdelen, Vefa, - f.f.d., professor (Turkiya) To'rayev, B.O., - f.f.d., professor (O'zbekiston) Tyukmaeva A.M. – falsafa doctori PhD (O'zbekiston) Kurmangalieva, G. K., - f.f.d., professor (Qozog'iston) Qurbonova L.A. – DSc, dotsent (O'zbekiston) Xudoydodzoda F.B., - f.f.d., professor (Tojikiston) Hakimov N. H. – f.f.d., professor (O'zbekiston) Xudoyberganov R. – DSc, dotsent (O'zbekiston) Mahmadizoda N. – f.f.d., professor (Tojikiston) Naushabaeva, A. Hakimoglu - PhD filos., professor (Turkiya) Paxruddinov, Sh.I.- s.f.d., professor (O'zbekiston) Sergeev, M.Y., - professor (AQSH) Sagikizi A.- f.f.d., professor (Qozog'iston) Urmanbetova, J.K., - f.f.d., professor (Qirg'iziston) Chjan Baychun, - f.f.d., professor (Xitoy) Shadmonov, Q., - f.f.d., professor (O'zbekiston) Sharipova E.K. – f.f.d., professor (Qirg'iziston) Ilmiy kotib: Xidirov, M.T. – falsafa doctori PhD, dotsent (O'zbekiston) Musahhihlar: Qodirov J. (O'zbekiston) Po'latov A. (O'zbekiston)</p>
--	--

MUNDARIJA
SIYOSAT VA JAMIYAT FALSAFASI

Inaqov Qudratjon Qadirjanovich	RAQAMLI JAMIYAT SHAROITIDA MAFKURA TRANSFORMATSIYASI VA IJTIMOIIY ONG DINAMIKASI	9-19
Qosimova Nazira Omurqulovna	GARMONIYA VA HAMKORLIK: DIPLOMATIYANING AYOLLAR O‘LCHOVI	20-30
Rasulov Rustambek Odilovich	AXBOROT VA KOMMUNIKATSIYA TIZIMIDA SIYOSIIY MAFKURALAR TARG‘IBOT METODOLOGIYALARINING O‘ZGARUVCHALIGI	31-37
Shayildayeva Asel Kokoyevna	XALQ DIPLOMATIYASIDA AYOLLAR YETAKCHILIGI: MAS‘ULIYAT VA G‘AMXO‘RLIK FALSAFASI TA‘LIM VA FAN FALSAFASI	38-45
Qurbonova Lolaxon Abduxadimovna	ELITAR TA‘LIM MODELLARIGA SUN‘IY INTELLEKTNING INTELLEKTUAL VA MA‘NAVIY TA‘SIRI	46-53
Xaydarova Aqida Xurramovna	TANLANISH MEXANIZMI VA EPISTEMOLOGIK RATSIOANALLIK DIALEKTIKASI	54-60
Usmonov Muxriddin Abdimuradovich	IDROKNING TAFAKKUR USLUBINING ONTOLOGIK POYDEVORI SIFATIDAGI MOHIYATI VA UNING ONG - BORLIQ O‘RTASIDAGI MUNOSABATLARNI TUSHUNISHDAGI AHAMIYATI	61-75
Shermuhamedova Niginaxon Arslonovna	SINERGETIK VA DIALEKTIK TAFAKKUR VA ULARNING MURAKKAB TIZIMLARNING RIVOJLANISHINI TUSHUNISHDA ROLI FALSAFA TARIXI VA TARIX FALSAFASI	76-85
Pardayev Sultonmurod	DUNYONING ILMIY MANZARASI EVOLYUTSIYASINING KLASSIK, NOKLASSIK VA POSTNOKLASSIK DAVRLARI VA ULARNING O‘ZARO TA‘SIRI	86-96
Qodirov Javlonbek Abdusattor o‘g‘li	ZAMONAVIIY FALSAFADA ONGGA OID POSTMODERN VA NEYROFALSAFA SOHALARIDAGI QARASHLAR DINAMIKASI	97-104
Sapayev Valisher Odilbek o‘g‘li	SUN‘IY INTELLEKT FENOMENINING IJTIMOIIY JARAYONLAR BILAN BOG‘LIQ JIHLTLARI VA UNING MAFKURAVIIY AHAMIYATI DUNYO MADANIYATI VA DINIIY AN‘ANALAR	105-116
Alaje, Olubunmi Oyebola	FATOU FANNY-CISSÉ‘NING “MADAME LA PRÉSIDENTE” ASARIDA MISTITSIZM, GENDER ASOSIDAGI KUCH VA YETAKCHILIKNING ETNOLINGVISTIK TASVIRI	117-132
Qudratov Siroj Xolmatovich	MILLIIY VA GLOBAL TAJRIBALAR ASOSIDA YOSHLAR AXBOROT MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI	133-145

**SIYOSAT VA JAMIYAT FALSAFASI /
ФИЛОСОФИЯ ПОЛИТИКИ И ОБЩЕСТВА /
PHILOSOPHY OF POLITICS AND SOCIETY**

UDK: 32:316.77

 10.5281/zenodo.18734194

Rasulov Rustambek Odilovich

Falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b,

Fan va texnologiyalar universiteti

E-mail: rustamrasulov07081995@gmail.com

ORCID: 0009-0001-3976-4177

(Toshkent, O'zbekiston)

**AXBOROT VA KOMMUNIKATSIYA TIZIMIDA SIYOSIY
MAFKURALAR TARG'IBOT METODOLOGIYALARINING
O'ZGARUVCHALIGI**

Annotatsiya. Uchinchi ming yillikda axborot kommunikatsiyalari takomillashgani sari bu vositalar orqali jamiyat taraqqiyotiga oid ma'lumot va xabarlarini yetkazish imkoniyati ham kengayib bormoqda. Agar XX asrda axborot tarqatish vositasi sifatida faqat gazeta televidiniya xizmat qilgan bo'lsa hozirgi davrda ijtimoiy tarmoqlar sababli axborot almashinuvi jadallashmoqda. Bu mafkuralar maydonidagi xabarlarini saralash, ularni yolg'on ma'lumotlardan farqlash imkoniyatini chegaralamoqda. Shu bois ushbu maqolada kommunikatsiya texnologiyalarining siyosiy mafkuralar shakllanishi, tarqalishi va transformatsiyasiga ta'siri ochib berilgan.

Kalit so'zlar: siyosiy mafkura, axborot omillari, kommunikatsiya evolyutsiyasi, mafkura tarixi, siyosiy ong, ommaviy kommunikatsiya, raqamli jamiyat, mafkuraviy ta'sir.

KIRISH

Siyosiy mafkuralar jamiyatning ijtimoiy-siyosiy hayotida yo'naltiruvchi va integrativ funksiyani bajaruvchi muhim g'oyaviy tizim sifatida namoyon bo'ladi. Ular jamiyat a'zolarining siyosiy ongini shakllantiradi, ijtimoiy qadriyatlar tizimini mustahkamlaydi va hokimiyat munosabatlarining legitim asoslarini yaratadi. Shu jihatdan, siyosiy mafkuralarni faqat g'oyalar majmui sifatida emas, balki ularni jamiyat ongiga singdirish mexanizmlari bilan birgalikda tahlil qilish zarurati vujudga keladi. Mazkur mexanizmlarning markazida esa axborot va kommunikatsiya tizimlari turadi. Har bir davrda siyosiy mafkuralarning mazmuni bilan bir qatorda ularni targ'ib qilish metodologiyasi ham mavjud kommunikatsiya vositalari va texnologiyalariga mos holda shakllangan. An'anaviy jamiyatlarda mafkuraviy ta'sir asosan og'zaki nutq, diniy marosimlar, urf-odatlar va ramziy belgilar orqali amalga oshirilgan bo'lsa, industrial jamiyat sharoitida bosma

matbuot, radio va televideniya mafkuraviy targ'ibotning asosiy vositasiga aylangan. Bu jarayonda kommunikatsiya vertikal xarakter kasb etib, mafkuraviy xabarlar markazdan periferiyaga yo'naltirilgan.

XX asr oxiri – XXI asr boshlarida raqamli texnologiyalar va internet kommunikatsiyalarining rivojlanishi esa mafkuraviy targ'ibotning mazmuni va metodologiyasini tubdan o'zgartirdi. Endilikda siyosiy g'oyalar nafaqat davlat va siyosiy institutlar, balki turli ijtimoiy guruhlar, nodavlat aktorlar va individual foydalanuvchilar tomonidan ham tarqatilmogda. Bu holat mafkuraviy ta'sir jarayonini murakkablashtirib, uni ko'p qatlamli va ko'p markazli tizimga aylantirdi. Natijada, siyosiy mafkuralar targ'ibot metodologiyasi barqaror va qat'iy shakldan moslashuvchan va o'zgaruvchan modelga o'tdi.

Shu bois ushbu maqolada axborot va kommunikatsiya tizimlari evolyutsiyasi sharoitida siyosiy mafkuralar targ'ibot metodologiyalarining tarixiy va zamonaviy transformatsiyasini tizimli tahlil qilish, shuningdek, zamonaviy axborot makonida mafkuraviy ta'sir mexanizmlarining o'zgaruvchanligini ochib berish maqsad qilingan

MATERIALLAR VA METODLAR

Bizning tadqiqotda axborot va kommunikatsiya tizimlari hamda siyosiy mafkuralar o'rtasidagi o'zaro aloqani yorituvchi klassik va zamonaviy falsafiy-nazariy manbalar asosiy material sifatida tanlangan. Ushbu maqolaga material sifatida xorijiy, rus va o'zbek olimlarining siyosiy kommunikatsiya, mafkura, ijtimoiy ong va axborot jamiyati muammolariga bag'ishlangan fundamental asarlari tanlab olingan. Xususan, ommaviy kommunikatsiya va siyosiy ong masalalarida G. Lassvell, V. Lippmann va J. Habermasning ishlari metodologik asos bo'lib xizmat qildi [Лассвелл, 1936, с.45; Липпман, 1922, с.63; Хабермас, 1989, с.112]. Raqamli jamiyat va tarmoq kommunikatsiyasi masalalarida M. McLuhan va M. Kastellsning nazariy qarashlari tahlil qilingan [Маклюэн, 1964, с.87; Кастельс, 2010, с.54].

Shuningdek, rus olimlari V. A. Fedotova va S. G. Kara-Murzaning mafkuraviy ta'sir va manipulyatsiya masalalariga oid ishlari tadqiqot uchun muhim ahamiyat kasb etdi [Федотова, 2018, с.91; Кара-Мурза, 2000, с.102.]. O'zbek olimlaridan N. Shermuxamedova, S. Tursunov va Q. Usmonovning milliy mafkura, siyosiy ong va axborot makoniga doir qarashlari maqolaning metodologik va nazariy asoslarini mustahkamlagan [Шермухамедова, 2015, б.73; Турсунов, 2023, б.48; Усмонов, 2019, б.66].

Metodologik jihatdan tadqiqotda bir qator umumilmiy va falsafiy metodlar qo'llanilgan. Jumladan, tarixiy-tanqidiy metod yordamida siyosiy mafkuralar targ'ibotining turli davrlardagi shakllari va ularning kommunikatsiya vositalari bilan bog'liqligi tahlil qilingan. Qiyosiy-tahliliy metod orqali an'anaviy, industrial va raqamli davrlarga xos targ'ibot metodologiyalari solishtirildi. Tizimli yondashuv mafkuraviy targ'ibotni axborot-kommunikatsiya tizimining tarkibiy elementi sifatida o'rganish imkonini berdi. Shuningdek, falsafiy-metodologik tahlil

orqali mafkuraviy ta'sirning ijtimoiy ong shakllanishidagi roli va uning zamonaviy sharoitdagi o'zgaruvchan tabiati ochib berilgan.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

An'anaviy jamiyatlarda siyosiy mafkuralar targ'iboti ko'proq normativ va ramziy xarakterga ega bo'lib, u jamiyatning tarixiy xotirasi, diniy e'tiqodlari va urf-odatlar bilan chambarchas bog'langan. Mafkuraviy g'oyalar bevosita og'zaki kommunikatsiya orqali, ya'ni voizlar, yetakchilar va ijtimoiy avtoritetlar nutqi orqali uzatilgan. Bu jarayonda kommunikatsiya shaxsiy va iyrarxik bo'lib, mafkura jamiyatdagi mavjud ijtimoiy tartibni mustahkamlash vositasi sifatida namoyon bo'lgan.

Industrial jamiyat shakllanishi bilan siyosiy mafkuralar targ'ibotining metodologik asoslari tubdan o'zgardi. Bosma matbuot, radio va televideniya mafkuraviy xabarlarni keng ommaga yetkazish imkonini yaratdi. G. Lassvell siyosiy kommunikatsiyani "kim – nima – qaysi kanal orqali – kimga – qanday ta'sir bilan" modeli orqali tahlil qilib, mafkuraviy targ'ibotning texnologik va psixologik jihatlarini asoslab berdi [Лассвелл, 1936, с.47]. Ushbu model industrial jamiyatda mafkuraviy ta'sirning rejalashtirilgan va markazlashgan xarakterga ega ekanini ko'rsatadi. V. Lippmann ommaviy ongning shakllanishida ommaviy axborot vositalarining rolini tahlil qilib, odamlar real voqelikni emas, balki ommaviy axborot vositalari yaratgan "tasvirlar"ni qabul qilishini ta'kidlaydi [Липпманн, 1922, с.69]. Bu fikr siyosiy mafkuralar targ'ibotida axborot tanlovi va interpretatsiyaning muhimligini ko'rsatadi. Industrial jamiyatda mafkuraviy targ'ibot ko'proq biryo'nalishli bo'lib, ommaviy auditoriya passiv qabul qiluvchi sifatida qaralgan. Shu tariqa, an'anaviy va industrial jamiyatlarda siyosiy mafkuralar targ'iboti kommunikatsiya vositalarining imkoniyatlariga mos holda shakllanib, barqaror va nisbatan o'zgarimas metodologik modelga ega bo'lgan. Biroq raqamli axborot muhitining shakllanishi ushbu modelning ichki cheklanganligini ochib berdi va mafkuraviy targ'ibot metodologiyalarining yangi bosqichga o'tishiga sabab bo'ldi.

XXI asr boshlarida raqamli texnologiyalar va internet kommunikatsiyalarining jadal rivojlanishi siyosiy mafkuralar targ'ibotining metodologik asoslarini tubdan qayta ko'rib chiqishni taqozo etdi. Agar industrial jamiyatda mafkuraviy ta'sir ommaviy auditoriyaga yo'naltirilgan, markazlashgan va nisbatan barqaror kommunikatsiya kanallari orqali amalga oshirilgan bo'lsa, raqamli axborot muhitida bu jarayon fragmentar, tezkor va moslashuvchan tus oldi. Endilikda siyosiy mafkuralar targ'iboti nafaqat davlat va siyosiy institutlar, balki ijtimoiy tarmoqlar, blogerlar, virtual hamjamiyatlar va individual foydalanuvchilar orqali ham amalga oshirilmoqda. M. McLuhan kommunikatsiya vositalarining mazmun emas, balki aynan vositaning o'zi ijtimoiy ongni shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynashini ta'kidlab, "vosita – xabarning o'zidir" degan mashhur tezisini ilgari surgan [Маклюэн, 1964, с.87]. Ushbu yondashuv raqamli muhitda siyosiy mafkuralar targ'ibotini tahlil qilishda alohida metodologik ahamiyat kasb etadi. Chunki ijtimoiy tarmoqlar, messenjerlar va algoritmik platformalar

mafkuraviy xabarlarining mazmunidan tashqari, ularning qabul qilinish usulini ham tubdan o'zgartirmoqda.

Raqamli makonda mafkuraviy targ'ibotning muhim xususiyatlaridan biri uning interaktivligi hisoblanadi. Foydalanuvchilar endi faqat tayyor g'oyalarni qabul qiluvchi emas, balki ularni sharhlovchi, qayta talqin qiluvchi va tarqatuvchi subyektlarga aylanmoqda. Bu holat mafkuraviy ta'sirning an'anaviy subyekt–obyekt modelini zaiflashtirib, ko'p subyektli kommunikatsiya modelini shakllantirdi. Natijada siyosiy mafkuralar targ'iboti qat'iy doktrina shaklidan ko'ra diskursiv va moslashuvchan tus ola boshladi [Кастельс, 2010, с.54]. Shu bilan birga, raqamli axborot muhitida siyosiy mafkuralar targ'iboti ko'pincha ochiq va bevosita shaklda emas, balki bilvosita va yashirin mexanizmlar orqali amalga oshirilmoqda. Algoritmik tavsiyalar, axborot oqimlarini filtrlash va foydalanuvchi xulq-atvoriga moslashtirilgan kontent mafkuraviy ta'sirning yangi shakllarini yuzaga keltirdi. Bu jarayon mafkuraviy targ'ibot metodologiyasining murakkablashuvi va ko'p qatlamli xarakter kasb etishini ko'rsatadi.

Zamonaviy axborot-kommunikatsiya tizimida siyosiy mafkuralar targ'ibotining muhim jihatlaridan biri manipulyatsiya mexanizmlarining kuchayishidir. S.G.Kara-Murza manipulyatsiyani ongga sezilmas, yashirin va bilvosita ta'sir ko'rsatish texnologiyasi sifatida ta'riflab, uning asosiy quroli axborot ekanini ta'kidlaydi [Кара-Мурза, 2000, с.102]. Raqamli makonda bu jarayon yanada murakkablashib, algoritmik boshqaruv bilan uyg'unlashadi. Algoritmik foydalanuvchilarning qiziqishlari, qarashlari va xulq-atvoriga mos axborotni tanlab taqdim etadi. Natijada "axborot pufaklari" shakllanib, foydalanuvchi faqat o'z qarashlariga mos g'oyalar bilan to'qnash keladi. Bu holat siyosiy mafkuralarining tanqidiy tahlil qilinish imkoniyatini cheklab, biryozlama mafkuraviy ong shakllanishiga olib kelishi mumkin. V. A. Fedotova bunday jarayonni zamonaviy mafkuraviy ta'sirning yangi bosqichi sifatida baholab, uni ijtimoiy ongni boshqarishning noan'anaviy shakli deb hisoblaydi [Федотова, 2018, с.91].

Falsafiy nuqtai nazardan, manipulyatsiya va algoritmik boshqaruv siyosiy mafkuralar targ'ibotining axloqiy va metodologik muammolarini yuzaga chiqaradi. Chunki bu jarayonda shaxsning erkin tanlovi va ongli pozitsiyasi cheklanishi mumkin. Shu bois zamonaviy mafkuraviy targ'ibot metodologiyasini tahlil qilishda nafaqat uning samaradorligi, balki ijtimoiy va axloqiy oqibatlarini ham hisobga olish zarur. Raqamli kommunikatsiya sharoitida siyosiy mafkuralar targ'iboti global xarakter kasb etib, milliy chegaralardan chiqib ketmoqda. Global axborot oqimlari milliy mafkuralar bilan raqobatga kirishib, ularning barqarorligiga yangi chaqiriqlarni yuzaga keltirmoqda. I. A. Karimov milliy mafkuraning barqarorligi jamiyatning ma'naviy immuniteti bilan bevosita bog'liq ekanini ta'kidlab, axborot makonida mafkuraviy mustaqillikni ta'minlash muhimligini qayd etgan [Каримов, 2008, б.22]. O'zbek olimlari milliy mafkura va axborot makoni o'rtasidagi munosabatlarni tahlil qilib, raqamli davrda mafkuraviy targ'ibot metodologiyasi milliy qadriyatlar, tarixiy xotira va ijtimoiy ehtiyojlarga mos holda yangilanib borishi lozimligini asoslaydilar [Шермухамедова, 2015,

6.73; Турсунов, 2023, 6.48]. Bu jarayonda global kommunikatsiya imkoniyatlaridan foydalanish bilan bir qatorda, milliy mafkuraviy barqarorlikni saqlash muhim metodologik vazifa sifatida namoyon bo‘ladi.

XULOSA

Siyosiy mafkura jamiyat taraqqiyotining barcha bosqichlarida faqat g‘oyaviy mazmun sifatida emas, balki axborot uzatish, muloqot va ijtimoiy ta’sir mexanizmlari bilan uzviy bog‘liq tizim sifatida shakllangan. Shunday ekan, mafkuralarni tushunishda ularning tarixiy shakllanish sharoitlari bilan bir qatorda, hukmron kommunikatsiya texnologiyalarini ham inobatga olish muhim ilmiy ahamiyat kasb etadi. An’anaviy jamiyatlarda mafkura ko‘proq og‘zaki va ramziy kommunikatsiya vositalari orqali uzatilgan bo‘lib, bu uning nisbatan barqaror va kam o‘zgaruvchan bo‘lishiga olib kelgan. Modern davrda matbaa va ommaviy axborot vositalarining rivojlanishi siyosiy mafkuralarning ommaviylashuviga, siyosiy ongning sekulyarlashuviga va ijtimoiy safarbarlikning kuchayishiga xizmat qilgan. XX asrda esa radio, kino va televideniya mafkurani kuchli emotsional va vizual ta’sir vositasiga aylantirib, siyosiy jarayonlarda uning rolini yanada oshirgan.

Raqamli davrga kelib, siyosiy mafkuralar sifat jihatdan yangi bosqichga o‘tdi. Bu jarayon, internet va ijtimoiy tarmoqlar mafkuraning an’anaviy markazlashgan shakllarini zaiflashtirib, fragmentar, moslashuvchan va individual axborot makonini shakllantiradi. Biroq bu holat mafkuraning yo‘qolishini anglatmaydi. Aksincha, mafkura raqamli muhitda yashirinroq, texnologik jihatdan murakkabroq va ko‘pincha algoritmik boshqaruv orqali amalga oshiriladigan shakl kasb etdi. Natijada, mafkuraviy ta’sir ochiq targ‘ibotdan ko‘ra, bilvosita va emotsional mexanizmlar orqali samaraliroq ishlay boshladi.

Siyosiy mafkura va kommunikatsiya o‘rtasidagi munosabat bir tomonlama emas, balki dialektik xarakterga ega. Kommunikatsiya texnologiyalari mafkuraning shakli va tarqalish usullarini belgilasa-da, mafkuraning mazmuni tarixiy sharoit, ijtimoiy manfaatlar va siyosiy kuchlar muvozanati bilan belgilangan. Shu sababli, texnologik determinizm yondashuvlarini mutlaq haqiqat sifatida qabul qilish ilmiy jihatdan asosli emas. Amaliy nuqtai nazardan, mazkur tadqiqot natijalari zamonaviy jamiyatda mafkuraviy barqarorlik va mafkuraviy immunitet masalalarini anglashda muhim ahamiyatga ega. Raqamli axborot muhitida siyosiy ongni shakllantirish jarayonlari tobora murakkablashib borayotgan bir sharoitda, tanqidiy tafakkur, axborot savodxonligi va ongli kommunikatsiya madaniyatini rivojlantirish dolzarb vazifaga aylangan.

BIBLIOGRAFIYA

1. Лассвелл Г. (1936). Политика: кто получает что, когда и как. – Нью-Йорк, с.45–60.
2. Липпман В. (1922). Общественное мнение. – Нью-Йорк, с.63–75.
3. Хабермас Ю. (1989). Структурные преобразования публичной сферы. – Кембридж, с.112–130.

4. Маклюэн М. (1964). Понимание медиа. – Лондон, с.87–101.
5. Кастельс М. (2010). Власть идентичности. – Оксфорд, с.54–68.
6. Федотова В.А. (2018). Идеология и коммуникация. – Москва: Наука, с.91–104.
7. Кара-Мурза С.Г. (2000). Манипуляция сознанием. – Москва: Алгоритм, с.102–118.
8. Зиновьев А.А. (1995). Западнизм. – Москва, – С. 77–89.
9. Каримов И.А. (2008). Юксак маънавият – енгилмас куч. – Тошкент: Маънавият, Б.22–30.
10. Шермухамедова Н. (2014). Фан фалсафаси. – Тошкент: Ношир нашриёти, б.112.
11. Шермухамедова Н. (2015). Фалсафа ва замонавий тафаккур. – Тошкент, б.68–84-б.
12. Турсунов С. (2023). Миллий ғоя ва рақамли макон. – Тошкент: Маънавият, – б.48–61.
13. Усмонов Қ. (2019). Сиёсий онг ва мафкура. – Тошкент, б.66–79.
14. Абдуқодиров А. (2021). Ахборот жамияти фалсафаси. – Тошкент, – б.55–70.
15. Белл Д. (1973). Грядущее постиндустриальное общество. – Нью-Йорк, с.91–105 с.
16. Тоффлер Э. (1980). Третья волна. – Нью-Йорк, с.112–128.
17. Бодрийяр Ж. (1991). Симулякры и симуляция. – Париж, с.44–59.
18. Фуко М. (1980). Власть/Знание. – Нью-Йорк, – с.98–112.
19. Андерсон Б. (1991). Воображаемые сообщества. – Лондон, с. 63–78.
20. Ниммо Д. (1990). Политическая коммуникация. – Нью-Йорк, с.71–86.

Rasulov Rustambek Odilovich

Doctor of Philosophy (PhD) in Philosophical Sciences
 University of Science and Technologies.
 E-mail: rustamrasulov07081995@gmail.com
 (Tashkent, Uzbekistan)

THE HISTORICAL DEVELOPMENT OF INFORMATION AND COMMUNICATION FACTORS IN THE PROCESS OF POLITICAL IDEOLOGIES' EVOLUTION

Abstract. As information and communication technologies continue to improve in the third millennium, the possibilities for disseminating information and messages related to social development through these tools are also expanding. While in the twentieth century newspapers and television served as the primary means of information dissemination, today the rapid growth of social networks and various digital platforms has significantly accelerated information exchange. This process, however, limits the ability to filter messages circulating in the ideological sphere and to distinguish reliable information from false or misleading content.

Therefore, this article examines the impact of communication technologies on the formation, dissemination, and transformation of political ideologies.

Keywords: political ideology, information factors, communication evolution, history of ideology, political consciousness, mass communication, digital society, ideological influence.

Расулов Рустамбек Одилевич

Доктор философских наук (PhD), доцент
Университет науки и технологий.

E-mail: rustamrasulov07081995@gmail.com
(Ташкент, Узбекистан)

ИСТОРИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ И КОММУНИКАЦИОННЫХ ФАКТОРОВ В ПРОЦЕССЕ ЭВОЛЮЦИИ ПОЛИТИЧЕСКИХ ИДЕОЛОГИЙ

Аннотация. По мере совершенствования информационно-коммуникационных технологий в третьем тысячелетии расширяются и возможности распространения информации и сообщений, касающихся общественного развития. Если в XX веке в качестве основных средств распространения информации выступали печатная пресса и телевидение, то в современный период стремительное развитие социальных сетей и различных цифровых платформ значительно ускорило процессы информационного обмена. Вместе с тем это ограничивает возможности отбора сообщений в идеологическом пространстве и затрудняет различение достоверной информации от ложной. В связи с этим в данной статье раскрывается влияние коммуникационных технологий на формирование, распространение и трансформацию политических идеологий.

Ключевые слова: политическая идеология, информационные факторы, эволюция коммуникации, история идеологии, политическое сознание, массовая коммуникация, цифровое общество, идеологическое воздействие.

